

УДК: 378:376-056.26

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА
ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ
ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ**

Мартинчук О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Модернізація освітньої системи України відбувається згідно з демократичними соціальними перетвореннями і пріоритетами сьогодення, які зумовлюють потребу суттєвого оновлення змісту, форм і методичного забезпечення підготовки фахівців на засадах компетентісного підходу до роботи в нових умовах. На сучасному етапі змінюються вимоги до підготовки фахівців у галузі корекційної освіти. У зв'язку з активним впровадженням інклюзивної форми навчання в освітній процес дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів наразі виникла потреба у якісній підготовці майбутніх вчителів-логопедів до роботи в нових умовах.

Реалізація компетентісного підходу в професійній підготовці вчителя-логопеда до інклюзивного навчання, насамперед, передбачає розробку змісту навчальних дисциплін і практичної підготовки студентів до організації і впровадження інклюзивної форми навчання з урахуванням компетенцій майбутньої діяльності фахівця в галузі корекційної освіти.

Проблема дидактичного забезпечення процесу підготовки майбутніх вчителів-логопедів до роботи в умовах інклюзивної освіти на засадах компетентісного підходу дотепер не була предметом спеціального наукового дослідження, хоча у плані вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців корекційної освіти деякі її аспекти вивчалися побіжно: підвищення якості підготовки майбутніх вчителів-дефектологів до реалізації різних функцій професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах (Віт. Бондар,

С. Миронова, Н. Пахомова, К. Островська, В. Тищенко, Д. Шульженко, А. Шевцов, М. Шеремет тощо).

Проте, незважаючи на значущість отриманих науковцями результатів, дотепер остаточно не визначена як концептуальна та організаційно-педагогічна основа навчання, зорієнтованого на здобуття компетенцій і компетентностей, так і перелік складових професійної компетентності майбутнього вчителя-логопеда до роботи в умовах інклюзивного навчання. Через це й досі не розроблена ефективна дидактична система їх формування у майбутніх вчителів-логопедів упродовж навчання у вищих навчальних закладах. Основними причинами цього, на нашу думку, є відсутність у дослідженнях розуміння ключових, спеціальних і предметних компетенцій майбутніх вчителів-логопедів як складно структурованих феноменів, що потребує спеціально організованих дидактичних заходів для їх формування; недостатня розробленість теоретико-методологічних засад організації підготовки майбутніх вчителів-логопедів до інклюзивного навчання на компетентнісній основі, а також відповідного навчально-методичного забезпечення означеного процесу; перевага й активне використання в традиційній професійній підготовці майбутніх логопедів методик і технологій, розрахованих на роботу з дітьми в умовах спеціальної освіти.

Враховуючи вищезазначене, метою цієї статті є висвітлення сутності компетентнісного підходу як концептуальної основи оновлення змісту підготовки майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Ми, слідом за вченими, розглядаємо компетентнісний підхід у вищій освіті як своєрідну відповідь на виклик часу, в якому відбувається становлення фахової, творчої і соціально відповідальної індивідуальності. Виходячи з того, що компетентнісний підхід проголошено одним із стратегічних напрямів розвитку освіти в Україні, є потреба в актуалізації ключових понять цього підходу.

Сутнісною ознакою запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті є:

- формування і розвиток компетентностей,
- можливість побачити результат освітнього процесу з позиції запитів суспільства, потреб ринку праці,
- цільова орієнтація освіти,
- націленість на результат у діяльнісному вимірі,
- активізація суб'єктності у навчанні,
- технологічність (створення умов для активної соціальної дії, проектної, дослідницької діяльності) [5].

Науковцями визначено такі функції компетентнісного підходу [5]:

- операційна: виявлення системи знань, умінь, навичок, видів готовності, які визначають компетентність;
- діяльнісно-технологічна: конструювання змісту навчання з урахуванням майбутньої професії;
- організаційна: формування ділових якостей, управлінського досвіду;
- діагностична: розробка системи моніторингу якості підготовки, сформованості компетенцій.

В наукових джерелах по-різному визначають ключові поняття компетентнісного підходу – компетенцію і компетентність, але останнім часом ці дефініції стають більш усталеними в сучасному понятійно-категоріальному апараті.

Компетентність визначається як оцінна динамічна категорія, що характеризує людину як суб'єкта діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження у тій чи іншій професійній сфері; виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші якості особистості [5].

Компетенція – новий концептуальний орієнтир, наперед задані вимоги до підготовки фахівця, що впливає на формування змісту освіти, її методів, критеріїв, вибір діагностичних процедур [5].

Компетентність визначено ключовим поняттям у зв'язку з тим, що:

— компетентність поєднує в собі інтелектуальний і навичковий складники освіти;

— в понятті компетентності закладено ідеологію інтерпретації змісту освіти, сформованого від «результату» («стандарт на виході») [1].

При цьому компетентнісний підхід розглядається як одна з підстав оновлення сучасної освіти, оскільки дозволяє ліквідувати розрив між когнітивним, діяльнісним і особистісним рівнями розвитку майбутнього фахівця. Він припускає формування такого нового змісту освіти, який би не зводився лише до його знаннево-орієнтованого компоненту, а охоплював би цілісний індивідуальний досвід вирішення майбутніми фахівцями професійних проблем на підставі здобуття відповідних компетенцій [2].

Сучасна педагогічна наука, обґрунтовуючи пріоритети компетентнісного підходу, реагуючи на виклики суспільства, запропонувала нову модель освітньої системи, що задовольняє умовам євроінтеграції [3]. Як зазначають науковці, компетентнісна модель містить відповіді на питання про цілі вищої освіти, про функції вищої школи та принципи її діяльності, про організацію, зміст і технології навчання і виховання майбутніх фахівців. Невипадково тому у центрі цієї освітньої парадигми знаходяться два поняття: компетентність і компетенція, які визначають основну стратегію навчально-виховного процесу, формуючи прикінцеві вимоги передбачуваного результату [3].

Відтак, компетентнісний підхід до змісту підготовки майбутніх логопедів для роботи в умовах інклюзивного середовища висуває на перше місце не інформованість майбутнього фахівця, а його уміння вирішувати проблеми, що виникають, принаймні, у пізнанні та поясненні явищ дійсності, які відбуваються в інклюзивному середовищі; при освоєнні сучасних технологій і стратегій інклюзивного навчання; у стосунках людей, в етичних нормах, при оцінюванні власних дій в професійній діяльності, способів вирішення конфліктів тощо.

Як зазначають провідні дослідники компетентнісного підходу, він означає поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з

переважною трансляцією знань, формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що означають потенціал, здатність випускника до стійкої життєдіяльності в умовах сучасного освітнього простору [1].

Перехід до компетентної освіти, звісно, передбачає процес осмислення, досліджень і розробок необхідного набору компетенцій і компетентностей, які потрібно сформувати у студента, готуючи його до професійної діяльності в умовах, що постійно змінюються. Для реалізації цього процесу потрібна опора на розвинуту психолого-педагогічну теорію, що змушує нас звернутися до виокремлення теоретичних засад впровадження компетентного підходу у вищу освіту.

У наукових джерелах про модернізацію освіти компетентний підхід розглядається як найважливіше концептуальне положення оновлення змісту освіти [6]. Тому компетентний підхід визначається як пріоритетна орієнтація на цілі освіти: навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію та розвиток індивідуальності. В якості засобів досягнення цих цілей виступають принципово нові освітні конструкти: компетентності, компетенції та мета якості. Мета компетентного підходу однозначно визначається багатьма науковцями як забезпечення якості освіти, а компетентний підхід як сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу і оцінка освітніх результатів крізь призму понять «компетенції» і «компетентності».

Компетентний підхід у вищій освіті, як зазначають Н. Бібік, І. Зимня, В. Краєвський, А.Маркова, Л. Мітіна, О. Савченко, А. Хуторський, Л. Хоружа та ін., – це методологічний та організаційно-педагогічний орієнтир, що акцентує увагу на меті і результатах професійного навчання. При цьому, як результат, розглядається не кількість та якість засвоєних знань та сформованих умінь, як цього вимагав когнітивно-знанневий підхід, а здатність майбутнього фахівця діяти в різних (стандартних і нестандартних) ситуаціях професійної діяльності і спілкування [6].

Згідно з компетентнісним підходом, саме компетентності розглядаються в якості бажаного результату професійної освіти фахівців, у тому числі й фахівців у сфері розвитку, навчання і виховання дітей з важкими порушеннями мовлення. Невипадково тому основні напрями досліджень зарубіжних і вітчизняних учених сконцентровані у площині визначення і уточнення обсягу компетенцій, необхідних для ефективної професійної діяльності у різних галузях, розробленням критеріїв їх оцінки й ефективності засобів їх формування з урахуванням спеціалізації їх професійної діяльності [3].

Автори колективної монографії (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева) стверджують, що компетентнісний підхід не єдиний чинник, що сприяє модернізації змісту освіти [1]. На їхню думку, він передусім доповнює низку освітніх інновацій і класичних підходів, що допомагають освітянам гармонійно поєднувати позитивний досвід для реалізації сучасних освітніх цілей.

Наразі в основу галузевих стандартів вищої освіти нового покоління покладено компетентнісний підхід, застосування якого забезпечуватиме перехід від оцінювання знань випускника вищого навчального закладу до оцінювання його компетенцій та визначення рівня компетентності загалом [4].

Запропоноване в європейському проекті TUNING «...поняття компетенцій включає:

- знання й розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти),
- знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій),
- знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті)» [4, с. 18].

Поняття «компетенція» включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). У формуванні компетенції вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але

також і освітнє середовище вищих навчальних закладів, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів тощо [4].

У проєкті TUNING виділено такі компетентності: загальні (ключові), спеціальні і предметні. Категорія «компетентність» є інтегральною характеристикою і складається з множини цих компетентностей.

Засадничі аспекти моделі ключових компетентностей розробила Європейська Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD – Organization for Economic Cooperation and Development). Ключові компетентності, на думку експертів цієї організації, – це багатовимірні утворення, які містять когнітивні, емоційні, мотиваційні та ціннісні елементи. За класифікацією OECD ключові компетентності поділяються на три категорії: ті, що передбачають «автономну дію», «інтерактивне використання засобів» та «вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах».

Єврокомісія виділяє 8 ключових компетенцій: компетенція в галузі рідної мови; компетенція в сфері іноземних мов; математична та фундаментальна, природничо-наукова та технічна компетенції; комп'ютерна компетенція; навчальна компетенція; міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція; компетенція підприємництва; культурна компетенція [4, с. 18].

Ключові компетенції підтримуються певними здатностями (критичне мислення, креативність, «європейський вимір» і активна життєва позиція) і забезпечують випускнику розуміння соціального значення своєї професії, свого місця в системі соціальних відносин, свідомий вибір шляхів та методів удосконалення своїх особистих і професійних якостей. Відповідність якості підготовки випускника вищої школи (згідно з вимогами відповідного галузевого стандарту вищої освіти) визначається соціально-особистісними, загальнонауковими, інструментальними та професійними його компетенціями [4].

Професійні компетенції – загально-професійні та спеціалізовано-професійні – визначаються вимогами конкретних професійних стандартів з

певної професії або (в разі їх відсутності) експертним шляхом [4]. Аналіз галузевих стандартів з напряму підготовки майбутніх фахівців у галузі корекційної освіти (логопедії) освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» виявив недостатнє представлення в освітньо-кваліфікаційній характеристиці цього напряму змісту професійних компетенцій та умінь, які їх характеризують. Це пояснюється тим, що змістові характеристики професійних компетенцій в основному підпорядковані змісту типових задач діяльності та змісту виробничих функцій майбутнього вчителя-логопеда в корекційно-реабілітаційних установах.

Відтак, підготовка майбутніх логопедів до інклюзивного навчання передбачає визначення обсягу і змісту необхідних компетентностей і компетенцій, адже характеристика змісту компетенцій визначає орієнтовні критерії сформованості професійної компетентності.

Крім того, реалізація компетентнісного підходу до фахової підготовки майбутніх логопедів для професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання вимагає дотримання чіткого алгоритму, який умовно можна представити в три етапи.

На першому, змістовому, етапі потрібно:

- оновити зміст навчальних психолого-педагогічних дисциплін, які забезпечують формування компетентностей у сфері організації і забезпечення інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення в загальноосвітньому просторі;
- доповнити варіативну компоненту освітньо-професійної програми підготовки фахівців питаннями з теорії і методики інклюзивного навчання, які відображають компетентнісні основи особистісно-професійної освіти;
- оновити зміст практичної підготовки студентів з урахуванням майбутніх компетенцій діяльності в інклюзивному середовищі;
- забезпечити самостійну роботу студентів відповідним методичним та інформаційним супроводом через розробку електронних навчальних курсів з інклюзивної освіти.

На другому, технологічному, етапі обов'язковим є: застосування активних форм і методів навчання; використання особистісно орієнтованого підходу до кожного суб'єкту навчальної діяльності; використання моделювання як способу опосередкованого пізнання та перетворення дійсності.

Оцінювальний етап передбачає розробку і впровадження засобів діагностики на компетентнісній основі.

Відомо, що набуття компетенцій відбувається поступово в процесі навчання, відповідно, й рівень компетентності студента до організації, впровадження і забезпечення інклюзивного навчання на різних етапах навчання буде різним. Таке бачення свідчить про доцільність визначення певних послідовних рівнів у формуванні компетентності майбутнього фахівця у галузі корекційної освіти. Нормативний результат сформованості компетентності майбутнього логопеда до інклюзивного навчання має передбачати контроль за послідовністю її формування з визначенням вимог до рівня сформованості в нього компетентності на кожному з етапів освітнього процесу. Ці рівні можуть бути співвіднесені з освітньо-кваліфікаційними рівнями навчання (бакалавр і магістр). Ці рівні, як стверджує В.Я. Желясков, мають бути пов'язаними з послідовністю формування індивідуального досвіду пізнавальної діяльності щодо процесів сучасності; відображувати хід навчального процесу: мотивацію навчання, актуалізацію мінімально необхідного досвіду діяльності, вивчення нового матеріалу з відпрацюванням теоретичного і практичного блоків, самоаналіз отриманих результатів та співвіднесення отриманих результатів з передбачуваними [3].

Залежно від виду компетенцій шляхи та терміни їх формування у студентів відмінні. Таке формування може бути спеціальним і цілеспрямованим або опосередкованим і здійснюватись упродовж будь-якого часу – одного модулю чи протягом усього терміну навчання. Цей факт обумовлює потребу в чіткому визначенні вимог до кінцевого рівня сформованості компетенцій фахівця у галузі навчання, виховання і розвитку дітей в умовах інклюзивної форми навчання та до основних етапів їх формування. Викладач має чітко

уявляти структуру освітньої компетенції або основні її інформаційні елементи, які необхідні особистості для набуття певного рівня компетентності.

Зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що компетентнісний підхід в умовах інтеграції української системи вищої освіти у європейський соціокультурний простір є актуальним і може успішно використовуватися як методологічна основа в педагогічних і дидактичних дослідженнях.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у більш детальному визначенні шляхів і засобів реалізації компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх вчителів-логопедів до інклюзивного навчання.

Література

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина та ін. ; під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с. **2. Вербицкий А.А.** Компетентностный подход и теория контекстного обучения: материалы к четвёртому заседанию методол. семинара 16 ноября 2004 г./А.А. Вербицкий. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 84 с. **3. Желясков В.Я.** Дидактичне забезпечення процесу навчання майбутніх перекладачів на засадах компетентнісного підходу: автореферат дис. канд. пед. наук за спец. 13.00.09 – теорія навчання/В.Я. Желясков. – Кривий Ріг, 2011. – 33 с. **4. Методичні** рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід)/ Укладачі: *В.Л. Гуло, К.М. Левківський, Л.О. Котоловець, Н.І. Тимошенко, В.П. Погребняк, А.В. Гончарова, М.О. Присенко, М.В. Симонова, Н.В. Крошко* – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2013. – 90 с. **5. Хоружа Л.Л.** Теоретичні аспекти впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту/Л.Л. Хоружа [Електронний ресурс]. – <http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/horuzall.pdf> -- Назва з екрану (Дата звернення 01.02.2014 р.). **6. Хуторской А.В.** Ключевые компетентности как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования/А.В. Хуторской//Нар. образование. – 2003. – 2. – С. 58-64.

References

1. Bibik N.M. Kompetentnisnij pidxid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukraïnski perspektivi: biblioteka z osvithnoï politiki: monografiya / n.m. bibik, l.s. vashhenko, o.i. lokshina ta in. ; pid zag. red. o.v. ovcharuk. – k.: k.i.s., 2004. – 112 s. **2. Verbickij A.A.** Kompetentnostnyj pohod i teoriya kontekstnogo obucheniya: materialy k chetvyortomu zasedaniyu metodol. seminaru 16 noyabrya 2004 g./a.a. verbickij. – m.: issledovatelstij centr problem kachestva podgotovki specialistov, 2004. – 84 s. **3. Zhelyaskov V.YA.** Didaktichne zabezpechennya procesu navchannya majbutnix perekladachiv na zasadaх kompetentnisnogo pidxodu: avtoreferat dis. kand. ped. nauk za spec. 13.00.09 – teoriya navchannya/v.ya. zhelyaskov. – krivij rig, 2011. – 33 s. **4. Metodichni** Rekomendacii z rozroblennya skladovix galuzevix standartiv vishhoï osviti (kompetentnisnij pidxid)/ ukladachi: v.l. gulo, k.m. levkivskij, l.o. kotolovec, n.i. timoshenko, v.p. pogrebnyak, a.v. goncharova, m.o. prisenko, m.v. simonova, n.v. kroskko – k.: institut innovacijnix texnologij i zmistu osviti mon ukraïni, 2013. – 90 s. **5. Xoruzha L.I.** Teoretichni aspekti vprovadzhennya kompetentnisnogo pidxodu u vishhu osvitu/l.l. xoruzha [elektronnij resurs]. – <http://kubg.edu.ua/images/stories/departaments/horuzall.pdf> -- nazva z ekranu (data zvernennya

01.02.2014 r.). **6. Xutorskoj A.V.** Klyuchevye kompetentnosti kak komponent lichnostno-orientirovannoj paradigmy obrazovaniya/a.v. xutorskoj//nar. obrazovanie. – 2003. – 2. – s. 58-64.

Мартинчук О.В. Компетентнісний підхід як концептуальна основа оновлення змісту підготовки майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання.

У статті розкрито сутність компетентнісного підходу як концептуальної основи оновлення змісту підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах інклюзивної форми навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Закцентовано увагу на розумінні компетентнісного підходу як методологічного та організаційно-педагогічного орієнтуру в освітньому просторі вищого навчального закладу.

Обґрунтовано актуальність дослідження цієї проблеми та методологічних підходів до здійснення компетентнісної особистісно-професійної підготовки вчителя-логопеда до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Визначено сутнісні ознаки запровадження компетентнісного підходу як фундаментального наукового підходу до підготовки студентів, майбутніх корекційних педагогів, в умовах університетської освіти, розкрито функції компетентнісного підходу (операційну, діяльнісно-технологічну, організаційну, діагностичну).

Подано сучасне трактування дефініцій «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід». Охарактеризовано етапи реалізації компетентнісного підходу до фахової підготовки майбутніх логопедів для професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання: змістовий, технологічний, оцінний.

Ключові слова: компетентнісний підхід, реалізація компетентнісного підходу у вищій освіті, оновлення змісту підготовки логопедів, інклюзивне навчання.

Мартыничук Е.В. Компетентностный подход как концептуальная основа обновления содержания подготовки будущих логопедов к работе в условиях инклюзивного обучения.

В статье раскрыта сущность компетентностного подхода как концептуальной основы обновления содержания подготовки будущих учителей-логопедов к профессиональной деятельности в условиях инклюзивной формы обучения детей с особыми образовательными потребностями.

Акцентируется внимание на понимании компетентностного подхода как методологического и организационно-педагогического ориентира в образовательном пространстве вуза. Обоснована актуальность исследования этой проблемы и методологических подходов к осуществлению компетентностной личностно-профессиональной подготовки учителя-логопеда к работе в условиях инклюзивного обучения.

Определены сущностные признаки внедрения компетентностного подхода как фундаментального научного подхода к подготовке студентов, будущих коррекционных педагогов, в условиях университетского образования, раскрыты функции компетентностного подхода (операционная, деятельностно-технологическая, организационная, диагностическая).

Представлено современную трактовку дефиниций «компетентность», «компетенция», «компетентностный подход». Охарактеризованы этапы реализации компетентностного подхода к профессиональной подготовке будущих логопедов для профессиональной деятельности в условиях инклюзивного обучения: содержательный, технологический, оценочный.

Ключевые слова: компетентностный подход, реализация компетентностного подхода в высшем образовании, обновление содержания подготовки логопедов, инклюзивное обучение.

Martynchuk O. Competence approach as a conceptual framework for future update of the content of training of speech therapists to work in the system of inclusive education.

The article deals with the essence of the competence approach as a conceptual framework for future update of content of training speech therapists for professional activity in the system of inclusive education for children with special educational needs.

The author is focused on understanding the competence-based approach as a methodological, organizational and pedagogical guidance in the educational environment of the university.

The urgency of the problem of research and investigation of methodological approaches to competence based training of teacher- speech therapist to work in the system of inclusive education is substantiated.

The essential features of competence-based approach as a fundamental scientific approach to preparing of students s future speech therapists in conditions of university education is defined, The competence-based approach functions (operational, action- technological, organizational, diagnostic) are given.

The modern interpretation of the definitions of "competence", "competence-based approach" is given in the article. The stages of implementation of the competence-based approach to professional preparation of future speech therapists for professional work in the system of inclusive education (contents, process, evaluation) are presented.

Keywords: competence-based approach, implementation of competence-based approach in the system of higher education, contented update of training of speech therapists, inclusive education.

Відомості про автора:

Мартинчук Олена Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Контактний телефон: 050-133-80-47, 068-627-34-91

E-mail: martynchuk_olena@ukr.net

kspkio.il@kubg.edu.ua